

Έρευνα και Καινοτομία Στην Ελλάδα

Πώς μπορεί η χώρα μας να αποκτήσει ένα σύγχρονο, λειτουργικό και βιώσιμο σύστημα καινοτομίας;

Μια έρευνα της διαNEOσις

Οι κλάδοι της οικονομίας που βασίζονται στην καινοτομία στις περισσότερες περιπτώσεις δημιουργούν μεγάλη προστιθέμενη αξία, καθώς δημιουργούν προϊόντα και υπηρεσίες που είναι κατά κανόνα **εξαγωγίμα**, και προσφέρουν **πολλές και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας**. Η χώρα μας, ωστόσο, διαχρονικά δεν τα ηγείται καλά σε αυτό τον τομέα.

Πέντε χρόνια μετά από την πρώτη έρευνα της διαNEOσις για το θέμα, επανερχόμαστε δημοσιεύοντας μια εκτενέστερη, αναλυτική μελέτη για την έρευνα και την καινοτομία στη χώρα μας.

Η μελέτη, που υλοποιήθηκε από τον **Καθηγητή του ΕΜΠ Γιάννη Καλόγηρου** και από τον **Αναπλ. Καθηγητή του ΕΜΠ Άγγελο Τσακανίκα** και ομάδα ερευνητών, αναλύει τα σημερινά δεδομένα, με όλες τις αλλαγές που μεσολάβησαν και **καταγράφει και μια σειρά από συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικές** για όσα απομένουν, ακόμα, να γίνουν πράξη.

Μερικά βασικά στοιχεία

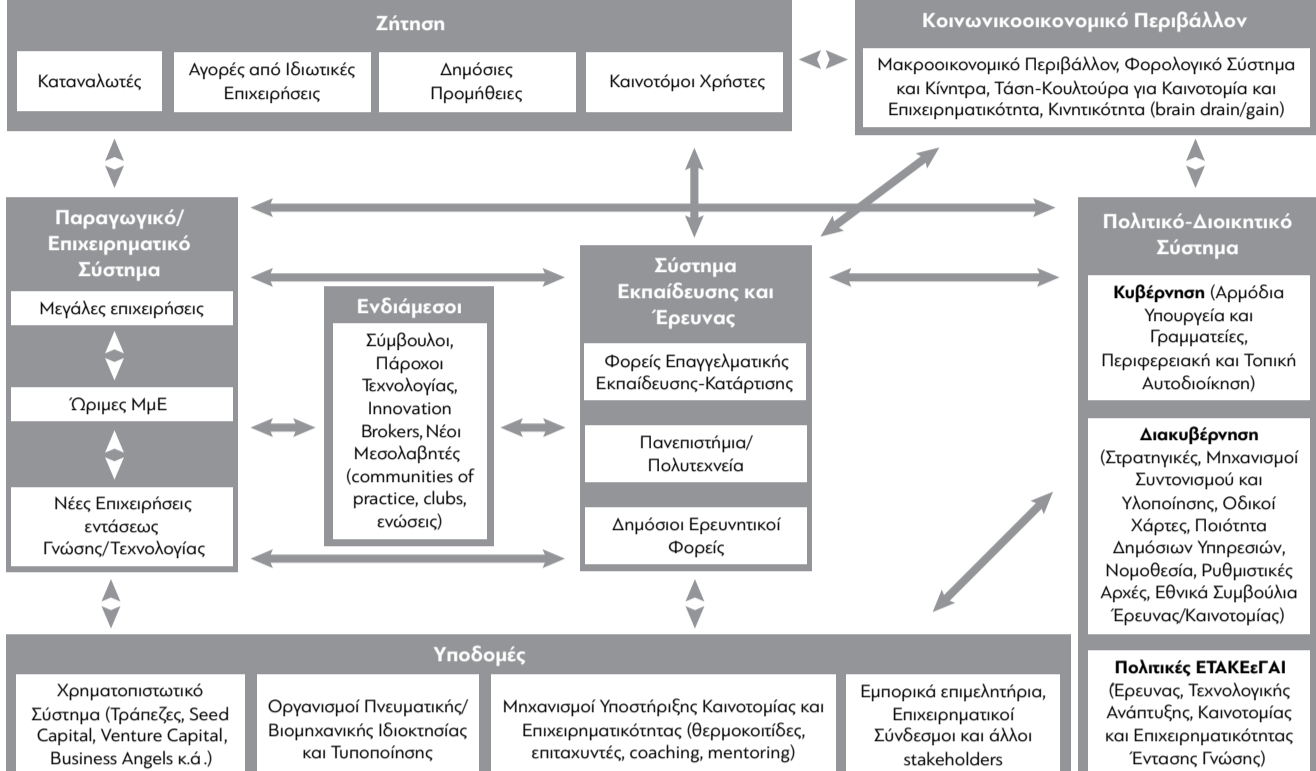
Τι περιλαμβάνει ένα σύστημα καινοτομίας
Οι ερευνητές περιγράφουν τέσσερις πυλώνες που συνθέτουν ένα πλέγμα καινοτομίας σε μια οικονομία. Οι πυλώνες αυτοί περιλαμβάνουν:

1. Την **έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη**.
2. Την **οικοδόμηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων**.
3. Τους **μηχανισμούς ανάπτυξης, διάχυσης και απορρόφησης των καινοτομιών**.
4. Την **επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης**.

Το σύστημα καινοτομίας στην Ελλάδα περιλαμβάνει κυρίως τρεις πυλώνες:

1. Τις **επιχειρήσεις** (μεγάλες, ώριμες μικρομεσαίες, και καινοτόμες start-ups).
2. Το **εκπαιδευτικό σύστημα** (ερευνητικοί φορείς, Πανεπιστήμια, φορείς κατάρτισης).
3. Το **πολιτικό-διοικητικό σύστημα** (κυβέρνηση, κρατικοί φορείς κλπ.).

Τα Συστατικά Στοιχεία του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας

Πηγή: Επεξεργασία ΕΒΕΟ/ΕΜΠ, βασισμένο στους Warnke et al. (2016) και Kuhlmann and Arnold (2001)

Η κατάσταση στην Ελλάδα σήμερα

Χρηματοδότηση

- Το 2019 το ελληνικό κράτος δαπάνησε σχεδόν **€1 δισ.** για δράσεις **έρευνας και καινοτομίας**.
- Το πρόγραμμα **“Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ”** του ΕΣΠΑ το 2018 χρηματοδότησε με **€388 εκατ.** **606** ερευνητικά έργα και συνεργασίες μεταξύ Πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων.
- Το **ΕΛΙΔΕΚ** χρηματοδοτεί ερευνητές με καθαρά ερευνητικά κριτήρια και διαχειρίζεται **περίπου €240 εκατ.** για μια τριετία.
- Το **Equifund**, ξεκίνησε στη χώρα μας με **€260 εκατ.** και μπορεί να “σπρώξει” σε συνεργασία με ιδιώτες και τράπεζες **έως και €1 δισ.**
- Το ΕΣΠΑ περιλαμβάνει προγράμματα δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ για την ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων και τη δημιουργία clusters, όπως και το πρόγραμμα **“Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία” (ΕΠΑΝΕΚ)** ύψους **σχεδόν €5 δισ.**
- **Πληθώρα άλλων μικρών ή μεγάλων επενδυτικών εργαλείων** από άλλες ιδιωτικές ή μη πηγές, από προγράμματα τραπεζών, βραβεία και διαγωνισμούς καινοτομίας, μεμονωμένους “angel investors” κλπ.

Ευρωπαϊκά Ερευνητικά Προγράμματα

- Τα τελευταία 36 χρόνια η χώρα μας βρίσκεται σταθερά στην πρώτη δεκάδα της Ε.Ε. ως προς τη συμμετοχή της σε **ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα**.
- **7 ελληνικοί ερευνητικοί οργανισμοί βρίσκονται στο Top-100** των πιο δεικνυμένων και δραστήριων.
- Το **ΕΜΠ** είναι στην **7η** θέση των πιο δεικνυμένων και δραστήριων ερευνητικών οργανισμών.
- Πάνω από το **10%** των συνολικών δαπανών για R&D κάθε χρόνο στη χώρα μας προέρχονται από **ευρωπαϊκά προγράμματα**.

Δαπάνες

- Οι **δημόσιες δαπάνες για R&D**, που διαχρονικά ήταν πολύ χαμηλές στη χώρα μας, πλέον **πλησιάζουν τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (0,68% του ΑΕΠ το 2019 έναντι 0,7% στην Ε.Ε.)**.
- Οι **δαπάνες για R&D από τον ιδιωτικό τομέα είναι πολύ χαμηλές** (0,59% του ΑΕΠ, έναντι 1,42% που είναι ο μέσος όρος στην Ε.Ε.).
- Το 2011-2013, **μόλις μία στις επτά επιχειρήσεις δήλωναν ότι έχουν κάποιας μορφής συνεργασία με Πανεπιστήμιο ή ερευνητικό κέντρο** (Έρευνα ΣΕΒ/ΟΒΕ σε 2.000 επιχειρήσεις).
- Το **2019 οι συνολικές δαπάνες για R&D στη χώρα μας ήταν €2,34 δισ.**, δηλαδή 1,27% του ΑΕΠ, έναντι 2,14% στην Ε.Ε. Χώρες με παρόμοιο πληθυσμό όπως το **Βέλγιο ή η Αυστρία** δαπανούν πενταπλάσια ποσά (**€13,8 και €12,7 δισ. αντίστοιχα**).

Διανοτική ιδιοκτησία

- Οι Έλληνες ερευνητές μπορεί να παράγουν **πολλές και πολύ υψηλού επιπέδου επιστημονικές δημοσιεύσεις**, αλλά **η έρευνά τους οδηγεί σε ελάχιστες πατέντες**.
- Στην Ελλάδα κατατίθενται μόνο **8,38** πατέντες για διπλώματα ευρεσιτεχνίας ανά εκατ. κατοίκους (Μ.Ο. Ε.Ε.: **106,84**).

Δικτύωση & Εξωστρέφεια

- Ελάχιστοι ξένοι ερευνητές έρχονται να εργαστούν στην Ελλάδα. Μόλις το **1,4%** των υποψηφίων διδασκόντων είναι από χώρες του εξωτερικού, έναντι **21,4%** στην Ε.Ε.
- Οι άνθρωποι που εργάζονται στο R&D στην Ελλάδα υπολογίζονται μόνο σε περίπου **55.000**. Στο **Βέλγιο και την Αυστρία** απασχολούνται **σχεδόν διπλάσιοι**.

Οικοδόμηση Ικανοτήτων & Δεξιοτήτων

- Η Ελλάδα **παραδοσιακά δαπανά πολύ λίγα χρήματα για την εκπαίδευση** (3,9% του ΑΕΠ, έναντι 4,6% που είναι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος).
- Αν και το 2019 το **42,5%** των Ελλήνων ηλικίας 25-34 είναι **απόφοιτοι τριτοβάθμιας** και η χώρα μας κατατάσσεται **5η σε απόλυτο αριθμό υποψηφίων διδασκόντων**, οι περισσότεροι είναι εκπαιδευμένοι σε τομείς που **δεν έχουν ζήτηση στην αγορά εργασίας**.
- **43,3%** είναι το ποσοστό των **Ελλήνων αποφοίτων που εργάζονται σε θέσεις εργασίας που δεν χρειάζονται πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης** και είναι το **υψηλότερο στην Ε.Ε.** (Μ.Ο. Ε.Ε.: 26%).
- **36%** είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων **δυσκολεύονται να καλύψουν τις κενές θέσεις εργασίας**, ενώ το **46%** δηλώνουν ότι το **προσωπικό τους δεν έχει τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για τη θέση εργασίας τους** (Έρευνα ΣΕΒ, 2019).
- Το 2015 το **21,7%** των ελληνικών επιχειρήσεων προσέφεραν προγράμματα κατάρτισης στους εργαζομένους τους, και μόνο το **18,5%** των εργαζόμενων τα αξιοποιούσαν (τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ε.Ε. είναι 72,6% και 40,8%).

Επιχειρήσεις και Καινοτομία

- Η ρακοκοκαλία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας είναι οι **μικροεπιχειρήσεις (97,4% των επιχειρήσεων στη χώρα)**, οι οποίες απασχολούν **μέχρι 9 εργαζόμενους**.
- Οι μικροεπιχειρήσεις στην Ελλάδα **απασχολούν το 62% του ανθρώπινου δυναμικού**, ενώ στις άλλες χώρες της Ε.Ε. μόνο το 29,7%.
- Το **62%** των δαπανών για “καινοτομικές δραστηριότητες” από τις ελληνικές επιχειρήσεις αφορά την **αγορά μηχανημάτων και εξοπλισμού**.
- Μόνο **μία στις τέσσερις επιχειρήσεις έχει τμήμα R&D** (στις 25% επιχειρήσεις, άνω των 250 υπαλλήλων, το ποσοστό φτάνει το 40%).
- Μόνο το **59%** των ελληνικών επιχειρήσεων είχαν **website** το 2019 (έναντι 78% στην Ε.Ε.), ενώ το ίδιο έτος το **ηλεκτρονικό εμπόριο αντιπροσώπευε μόλις το 4%** του κύκλου εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων (έναντι 18% στην Ε.Ε.).
- Μόνο **273** επιχειρήσεις κάνουν το **50%** όλων των **ελληνικών εξαγωγών**.
- Η χώρα μας καταλαμβάνει την **119η** θέση ανάμεσα σε **131** χώρες **στην δείκτη καινοτομίας ανάμεσα σε επιχειρήσεις Πανεπιστήμια** (Global Innovation Index).
- Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν συμμετέχουν σχεδόν καθόλου σε **διεθνείς αλυσίδες αξίας**.
- **Ελάχιστες** επιχειρήσεις δημιουργούνται ως **spin-offs** από Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα.

Προτεινόμενες λύσεις

Πώς θα μπορούσε η χώρα μας να οδηγήσει το παραγωγικό της μοντέλο προς ένα σύστημα καινοτομίας;

- ▶ Καθιέρωση ενός **μόνιμου εθνικού προγράμματος έρευνας** με χρηματοδότηση συμπληρωματική των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και στρατηγική στόχευση.
- ▶ Σταδιακή, σταθερή **αύξηση της χρηματοδότησης Πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων** για την πραγματοποίηση ερευνητικής δραστηριότητας.
- ▶ **Ενίσχυση/αναγέννηση του ερευνητικού δυναμικού** των Πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων.
- ▶ Περισσότερη **ευελιξία για το ερευνητικό προσωπικό**, ώστε να μπορεί να συνεργαστεί με τον ιδιωτικό τομέα.
- ▶ Παροχή **κινήτρων**, όπως ο **συνυπολογισμός της ερευνητικής συνεργασίας** με εταιρείες και της κατοχύρωσης και αξιοποίησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και της δημιουργίας spin-offs **στην αξιολόγηση της εξέλιξης των μελών ΔΕΠ, και άρση του ασυμβίβαστου**.
- ▶ **Αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ)** των Πανεπιστημίων με απλοποίηση των διαδικασιών για τη διεκδίκηση της χρηματοδότησης ερευνητικών προσπαθειών.
- ▶ Στήριξη δράσεων όπως το πρόγραμμα **“Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ”** και παροχή **φορολογικών κινήτρων** για την ενίσχυση του R&D στις επιχειρήσεις.
- ▶ **Προώθηση της υιοθέτησης λειτουργικών προδιαγραφών σε κάθε είδους προμήθειες**, ώστε να αυξηθούν οι δυνατότητες ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων από την πλευρά της προσφοράς.
- ▶ **Προώθηση της χρήσης ανοικτών προτύπων και ανοικτών δεδομένων** από τον δημόσιο αλλά και από τον ιδιωτικό τομέα.
- ▶ Παροχή **φορολογικών και άλλων κινήτρων** για την **κατοχύρωση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας**, και **υποστήριξη της νέας Ακαδημίας του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (ΟΒΙ)**.
- ▶ **Ριζική αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε όλες τις βαθμίδες**.
- ▶ Θεσμοθέτηση **πρακτικής άσκησης σε επιχειρήσεις** και επισκέψεις γνωριμίας φοιτητών σε επιχειρήσεις.
- ▶ Δημιουργία **Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας** (το ΑΠΘ είναι το μόνο που έχει μέχρι τώρα -το ΕΜΠ σχεδιάζει αυτή την εποχή το δικό του) τα οποία **διαμεσολαβούν σε συνεργασίες ερευνητών με επιχειρήσεις και βιομηχανίες**.